

»EVO, DJEVICA ĆE ZAČETI I RODITI SINA« (Mt 1,23)

Krajem Došašća na pozornicu povijesti spasenja stupa Djevica koja će roditi Sina i nadjenuti mu ime Emanuel, što znači s nama Bog. Dosad je Bog izvodio svoja velika djela i sklapao saveze s velikanima Starog zavjeta, a sada u »punini vremena« to čini s jednom ženom – Djevicom. Ona sjaji kao »zvijezda danica« u mračnim trenucima ljudske i Izraelove povijesti. U svjetlu Novog zavjeta otkrivamo da je nazočna kao velika nada i obećanje već na prvim stranicam Svetog pisma gdje Bog palom čovjeku obećaje spas po ženi i njezinu potomku (Post 3,15). U kriznim vremenima Izraelove povijesti VIII. stoljeća prepoznajemo je u »onoj koja ima roditi« (5,1–2), o kojoj govori prorok Mihej, kao i u Djevici Emanuelovoj majci iz knjige proroka Izaije (7,14). U sva tri slučaja riječ je o kritičnoj situaciji i u sva tri slučaja govori se o ženi bez muža, o djevici–majci koja sa sinom donosi spas.

Ona je predoznačena u likovima velikih žena nerotkinja Starog zavjeta Sare, Rahele, Ane i Elizabete, koje po milosti rađaju sinove nositelje spasenja. Nju prepoznajemo u hrabrim ženama Debori, Juditi i Esteri koje spašavaju svoj narod i pjevaju pobjedničke pjesme. Ona je uzvišena kći sionska, kako ističe i Drugi vatikanski sabor, »koja u sebi sabire svu nadu Izraelovu i po kojoj se završava vrijeme iščekivanja i otvara vrijeme ispunjenja u kojem Sin Božji uzima od nje ljudsku narav, da otajstvima svoga tijela oslobodi čovjeka od grijeha.« (LG 55; vidi A.Weissgerber, *Evo ti Majke*, Zagreb 1987., str. 11. sl.). Ona je integrirajući lik povijesti spasenja, spona između Starog i Novog zavjeta, između Izraela i Crkve. Ona u sebi sjedinjuje i odražuje donekle najveće istine vjere, istinu o Bogu i čovjeku, o Kristu i Crkvi (LG 65).

Zavirimo li u Novi zavjet, otkrit ćemo da se o Mariji govori relativno malo. Od 27 novozavjetnih knjiga, samo ih sedam spominje Mariju bilo poimence bilo kao Isusovu majku. Mnogi su se teolozi čudili zašto Sveto pismo prešućuje sve ono što bi nas o njoj zanimalo i zašto je Bog ovio život svoje Majke tako tajanstvenom šutnjom. U Novom zavjetu nema ni riječi o njezinim roditeljima, o njezinu začecu, rođenju, djetinjstvu i svršetku njezina života. Javlja se po prvi put kao odrasla djevojka, već zaručena s mužem koji se zove Josip. Susrećemo je najčešće u zgodama Isusova djetinjstva Matejeva i Lukina Evanđelja, jedanput na početku, u sredini i na kraju Isusovog javnog djelovanja; spominje se posljednji put u krugu apostola nakon Isusova Uzašašća i nakon toga iščezava sa stranica Svetog pisma.

Novozavjetni autori počeli su se, relativno kasno, zanimati za Mariju. Najstarija pisana predaja u Pavlovim spisima gotovo je i ne spominje; kasniji novozavjetni spisi posvećuju joj više pozornosti. Zanimanje biblijskih autora za Mariju uvjetovano je kristologijom. Krist je u središtu pozornosti, a svi su drugi likovi sporedni. O Mariji se govori uvijek u svezi s njezinim Sinom. Po njemu ima povijesno–spasenjsko značenje kao nitko drugi. (Zani-

manje za Mariju je i zbog Crkve jer ona je model, uzor prave novozavjetne zajednice. Prema tome u Mariji se sve odnosi na Krista i na Crkvu i shvatljiva je samo u otajstvu Krista i otajstvu Crkve.)

Pavao kao prvi novozavjetni pisac ne spominje je ni u jednoj svojoj poslanici poimence, a ipak je prvi koji govori o njoj i to uvijek u svezi s Isusovim rođenjem. Najstarije novozavjetno pisano svjedočanstvo o Mariji susrećemo u poslanici Gal 4,4–5: »A kada dođe punina vremena, odasla Bog sina svoga: od žene bi rođen, Zakonu podložan, da podložnike Zakona otkupi, te primimo posinstvo.« »Rođen od žene« semitski je način govora kojim Pavao želi istaknuti pravo Isusovo čovječstvo. Budući da ne spominje oca, neki su mislili da pretpostavlja Marijino djevičansko začće. Iz samog teksta ne može se na to zaključiti, a još manje da Pavao uopće nije znao na koji je način Isus začet i kako se zvala ta žena od koje je rođen. To nije njegov problem. On se ograničio na srž, na bit božićnog otajstva. Nema tu ni jaslica, ni pastira, ni anđela, ni zvijezde, ni kraljeva, pa čak ni imena te žene. Kao da je htio reći svojoj zajednici u Galaciji, a preko nje Crkvi kroz stoljeća: uklonite od božićnog otajstva sve sporedno i zaustavite se pred potresnom činjenicom da je Bog postao čovjekom.

Iako je Pavlov tekst prvotno kristološko–soteriološki, ipak je jedan od najvažnijih novozavjetnih marioloških tekstova (G.SÖLL). Svojom vjerom u preegzistenciju Sina Božjega i njegovu istobitnost s Bogom, s jedne strane, i u njegovo utjelovljenje i rođenje od žene, s druge strane, Pavao je udario temelje kasnijoj dogmi bogomajčinstva Djevice Marije. I stoga neki teolozi nazivaju Pavla prvim novozavjetnim mariologom, iako Mariju poimence ne spominje.

Marko je prvi novozavjetni pisac koji u svom evanđelju »Isusa Krista Sina Božjega« spominje Mariju poimence nazivajući Isusa »Marijinim sinom« (Mk 6,1–6). Budući da prešućuje ime oca, neki su teolozi mislili da upućuje na Isusovo djevičansko začće, drugi pak na Josipovu smrt. Iako Marko ne razmišlja o načinu utjelovljenja Sina Božjega, ipak, ističući da je on Marijin sin i da je Marija njegova majka, ostaje na liniji Pavlove mariologije, kojoj je podloga kristologija.

Sv. Matej govori opširnije o Mariji, napose u zgodaama iz Isusova djetinjstva odakle je uzeto i ovo naše evanđelje, o kojem ćemo reći par riječi malo poslije.

Luka osvjetljuje Marijin lik više nego bilo koji drugi novozavjetni pisac. Nikakvo čudo što su ga prozvali Marijinim slikarom – *Madonnenmaler*. Marija je u njegovu Evanđelju živa osoba koja razmišlja, govori, pita, vjeruje, pjeva, pati, putuje, traži, u svoje srce pohranjuje i čuva uspomene i događaje. Ona je djevica, zaručena s Josipom, blagoslovljena među ženama, jedino stvorenje koje je od početka svog postojanja u skladu s onim što treba da bude, onakva kakvu je Bog zamislio i želio imati. Njezina bit i njezino ime je »*Keharitomene* – Milosti puna«, to znači bez grijeha začeta. Ona je novo-

zavjetni kovčeg Gospodnji, posebno mjesto Božjeg prebivališta, Majka Gospodinova, službenica Gospodnja, koju će blaženom zvati svi naraštaji.

U Ivanovu evanđelju Marija nastupa kao »Majka Isusova« na dva veoma značajna mjesta na početku Isusovog javnog djelovanja u Kani Galilejskoj (2,1–12) i na kraju pod Isusovim križem (19,25–27).

Na svadbi u Kani Galilejskoj upozoravajući svoga Sina na potrebe naroda, pokazuje se onom ženom iz Knjige Postanka kojoj je Bog obećao spasenje i koje sada po Isusu, njezinu potomku, ostvaruje. Njezine riječi upućene slugama: »Što vam god rekne, učinite« (Iv 2,5) podsjećaju nas na zgodu iz života Josipa egipatskog, na Faraona koji gotovo istim riječima govori Egipćanima, pritisnutim velikom glađu: »Idite k Josipu, i što god vam rekne, činite!« (Post 41,55). Marija vidi u svome Sinu Isusu pravog Josipa koji spašava Izrael i svijet. Na kraju Isusova života u času dovršenja i ispunjenja djela spasenja, ona stoji pod križem opet kao žena iz Knjige Postanka i primajući ljubljeno učenika za svoga sina, postaje Majkom svima živima. To majčinstvo osvjetljuju Evine riječi: »Bog mi dade drugo dijete mjesto Abele, koga ubi Kajin« (Post 4,25).

U *Djelima apostolskim* spominje se »Isusova majka Marija« (Dj 1,14) samo jedanput i to u krugu apostola moleći s njima za dolazak Duha Svetoga. Marija i Duh Sveti stoje na početku kako Isusovog života tako i života Crkve.

Nakon tog letimičnog pregleda o Mariji u Novom zavjetu, vraćamo se našem evanđelju koje smo netom čuli. Tekst govori o Isusovu porijeklu, o njegovoj genezi, i ističe da mu Josip nije otac, što se vidi iz reakcije kad je primjetio da je Marija trudna. Stvaranje bračne zajednice u Izraelu odvijalo se u dvije etape:

1. Vrijeme zaruka nakon kojih zaručnica pravno postaje ženom svoga muža, iako ostaje još oko godinu dana u kući svojih roditelja.

2. Vrijeme braka kad zaručnik priređuje svečanu svadbu i dovodi zaručnicu u svoju kuću gdje žive kao muž i žena. U Marijinu slučaju došlo je do začeca nakon zaruka, a prije nego ju je Josip uzeo k sebi. Postavlja se pitanje: Odakle to dijete što ga Marija nosi pod srcem? Tko mu je otac? Čiji je on sin?

Na ta pitanja Matej želi odgovoriti prvim poglavljem svog Evanđelja koje započinje riječima *Biblos geneleos*, Knjiga Postanka, ili kako su naši bibličari preveli, rodoslovlje Isusa Krista Sina Davidova, Sina Abrahamova.

Isus je Davidov, odnosno Abrahamov sin, ali ne po naravnoj nego po pravnoj liniji, jer ga je Josip, Davidov potomak, muž njegove majke posinio. Kao Sin Davidov on je Mesija, a kao Sin Abrahamov Spasitelj svih naroda. Matej ne ostaje pri tomu odgovoru, nego ide dalje i pokazuje da je Isus Sin Božji začat od Djevice po Duhu Svetome. To je shvatljivo samo u svjetlu teologije stvaranja i stoga Matej Isusovim rodoslovljem, genezom, upućuje na Knjigu Postanka (Post 2,4) gdje se govori o postanku svijeta, odnosno

čovječanstva (Post 5,1) i želi reći da s Isusovim rođenjem započinje novo stvaranje, nova povijest ljudskog roda i kao što je prvi Adam stvoren iz čiste zemlje, »terra virginalis« kako su govorili crkveni oci, tako i novi Adam – Isus Krist – iz čistog Djevičinog krila po Duhu Svetom. To svoje uvjerenje Matej dokazuje na više načina:

U Isusovu rodoslovlju služi se 39 puta uhodanom formulom »Abrahamu se rodi Izak, Izaku se rodi Jakov, Jakovu se rodi Juda...«, itd. dok nije došao do Isusa. Tu prekida takav način izražavanja i ne veli Josipu se rodi Isus, nego »Jakovu se rodi Josip, muž Marije, od koje se rodio Isus koji se zove Krist« (Mt 1,16) Očito, Josip nije Isusov otac, iako je muž njegove majke.

U Isusovu rodoslovlju spominju se četiri žene (Tamara, Rahab, Rut i Urijina žena), sve četiri grešnice, odnosno, poganke. Njihova nazočnost izriče uvjerenje da je Isus Spasitelj grešnika i pogana. Ono što te žene međusobno povezuje i na Mariju upućuje jest neredovit način na koji dolaze do potomstva. Ta neredovitost dosiže kod Marije svoj vrhunac, da na djevičanski način začinje svoga sina. Govoreći o Isusovu začeću, Matej se ne služi istom formulom kao kod tih žena. Ne veli: Josipu Marija rodi Isusa kao, primjerice, Judi Tamara rodi Peresa ili Boazu Ruta rodi Obeda. Odnos između Josipa i Isusa nije isti kao što je, primjerice, između Jude i Peresa, Boaza i Obeda. Josip nije Isusov naravni otac, što se vidi iz reakcije.

Njegovu reakciju tumačilo se kroz povijest različito, a danas sve više prevladava mišljenje nekih crkvenih otaca i teologa (primjerice, Origena, Efrema, Bazilija, Bernarda i Tome), koji Josipovu pravednost tumače kao pravednost biblijskog čovjeka pred Bogom. Josip je shvatio da je Bog zahvatio u njegov brak i Mariju izabrao za nešto posebno. Iz strahopoštovanja pred tim Božjim zahvatom i iz svijesti vlastite nedostojnosti, Josip se želi povući da ne ometa Božje planove. Sv. Bernardo se, obrazlažeći Josipovu reakciju u homiliji o anđelovu poslanju, pita: »Zašto ju je htio otpustiti? I u ovoj stvari primi ne moje mišljenje, nego mišljenje Otaca. Josip je htio otpustiti Mariju zbog istog razloga zbog kojega je Petar od sebe otklanjao Gospodina: 'Idi od mene! Grešan sam čovjek, Gospodine' (Lk 5,8); zbog čega ga je i stotnik odvrćao od svoje kuće: 'Gospodine, nisam dostojan da udeš pod krov moj!' (Mt 8,8). Tako je, dakle, i Josip, smatrajući se nedostojnim i grešnim, govorio u sebi da više ne smije sebi dopustiti da zajedno stane s onom koja je takva i tolika da se je prestrašio njezinog čudesnog dostojanstva nad sobom. Gledao je sa strahom posve sigurno znak da je bremenita božanskom prisutnošću pa, jer nije mogao prodrijeti tajnu, htio ju je otpustiti. Petar se prestrašio velike moći, stotnik se prestrašio prisutnosti veličanstva, tako se i Josip prestrašio, kao čovjek, novosti ovog tolikog čuda, tako duboke tajne i zato je htio da je potajice otpusti.«

I sv. Toma govoreći o Josipovu slučaju u svojoj *Sumi* tvrdi da je Djevicu Mariju htio otpustiti »ne zato što je sumnjao u preljub, nego iz poštovanja pred svetošću, *ob reverentiam sanctitatis*«.

Dok se Josip bavio mišlju da se povuče iz Marijina života, anđeo ga Gospodnji u snu uvodi u otajstvo utjelovljenja Sina Božjega i otkriva mu ulogu koju on mora imati u svemu tome. Marija je i dalje njegova žena, koju mora dovesti u svoju kuću i tako zaštititi tajnu koju u sebi nosi. Dijete pod njezinim srcem nije plod »ni od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego – od Boga« (Iv 1,13). Rodit će sina kojem će on nadjenuti ime Isus. To je očevo pravo i tim činom dijete pred zakonom postaje njegovo dijete. U imenu Isus krije se njegovo poslanje: spasiti narod od grijeha njihovih. Sve to izlaganje Matej potkrjepljuje citatom proroka Izaije: »Evo, Djevica će začeti i roditi sina i nadjenut će mu se ime Emanuel – što znači: S nama Bog!« (Mt 1,23; Iz 7,14). Ispunjenje tog proroštva na Mariji i njezinu sinu jest bit božićnog otajstva. Slaviti Božić znači vjerovati da je Bog s nama. Isusovim rođenjem od Djevice Marije Bog je neopozivo ušao u našu povijest, nastanio se među nama i ostaje s nama do kraja vremena. To je posvjedočio i uskrsnuli Krist na kraju Matejeva Evandjelja: »I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta« (Mt 28,20). Božić je neprolazni blagdan jer se Bog u Isusu i po Isusu neraskidivo vezao s nama i našim svijetom.

Literatura:

- H.Merklein, *Die Jesusgeschichte – synoptisch gelesen*, Stuttgart 1995., str. 32 i sl.
J.Ernst, *Bibelauslegung für die Praxis. Matthäus–Evangelium*, Stuttgart 1977., 23 i sl.
A.Sand, *Das Evangelium nach Matthäus*, Regensburg 1986., str. 38 i sl.
W.Trilling, *Geistliche Schriftlesung, Das Evangelium nach Matthäus*, Düsseldorf 1962.
J.Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, Herder 1986.
H.Frankmoelle, *Matthäus. Kommentar 1*, Düsseldorf 1994.
Gutbrod, *Die »Weihnachtsgeschichten« des Neuen Testaments*, Stuttgart 1971.

Marko Matić